

3. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів 5–10 класів з української мови. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/>.
4. Програма для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання (зі змінами, внесеними у 2017 році): наказ МОН України від 07.06.2017 р. № 804. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/>.

REFERENCES

1. Golub N. B. Conceptual principles of the modern methodology of teaching the Ukrainian language in a comprehensive school / N. B. Golub // Ukrainian Pedagogical Journal. – 2015. – No. 1. – P. 107–118.
2. State Standards for Basic and Comprehensive Secondary Education: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 23.11.2011 No. 1392. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>.
3. Criteria for assessing academic achievements for students of grades 5-10 from the Ukrainian language. – Available at: <https://mon.gov.ua/>.
4. The program for pupils of 5–9 forms for comprehensive educational institutions with the Ukrainian language studing (with changes that were done in 2017): Order of the Ministry of Education of Ukraine from 07.06.2017 № 804. – Available at: <https://mon.gov.ua/>.

Стаття надійшла в редакцію 22.05.2018 р.

УДК 378

DOI 10:25128/2415-3605.18.2.11

В'ЯЧЕСЛАВ ШОВКОВИЙ

orcid.org/0000-0003-4876-2162

schovk@bigmir.net

доктор педагогічних наук, професор

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, бульвар Т. Шевченка, 14

ТЕТЯНА ШОВКОВА

orcid.org/0000-0002-2440-1293

tschovk@ukr.net

кандидат педагогічних наук, асистент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, бульвар Т. Шевченка, 14

КОМУНІКАТИВНО-СТРАТЕГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В КОНТЕКСТІ РОЗРОБЛЕННЯ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ (ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП)

Обґрунтовано потребу у формуванні умінь застосовувати комунікативні стратегії у навчанні студентів німецької мови на початковому етапі, формувати стратегічну компетентність інтегровано з текстовою та комунікативною. Проаналізовано існуючі погляди на зміст і склад комунікативно-стратегічної компетентності, обґрунтовано авторський підхід до розуміння цього поняття: визначено потребу в розмежуванні навчально-стратегічної та комунікативно-стратегічної компетентності. Комунікативно-стратегічну компетентність визначено як систему знань, навичок та вмінь, здатності та готовності використовувати комунікативні стратегії з метою досягнення необхідного перлюкутивного ефекту в процесі комунікативної взаємодії. Комунікативно-стратегічну компетентність запропоновано розглядати у співвіднесенні з прагматикою мовлення (як здатність користуватися комунікативними стратегіями та реалізувати їх за допомогою системи тактик, вербальних, невербальних та паравербальних засобів комунікації). Обґрунтовано, що на початковому етапі навчання німецької мови студенти-філологи повинні опанувати інформативною стратегією в монологічному мовленні (у межах монологу-розповіді та монологу-опису), інформативною, регулятивно-спонукальною та конвенційною стратегіями в діалогічному мовленні (у межах діалогу-розпитування, діалогу-обміну думками, діалогу-домовленості) та стратегіями інтерпретації та розуміння інтенції

співрозмовника, змісту, смислу висловлювання (в аудіюванні та читанні: комунікативні тактики читання та аудіювання співвіднесено з різновидами цих видів мовленнєвої діяльності), групами тактик, вербальними, невербальними та паравербальними засобами імплементації цих стратегій.

Ключові слова: комунікативно-стратегічна компетентність, комунікативні стратегії, тактики, іноземна мова, початковий етап.

ВЯЧЕСЛАВ ШОВКОВЫЙ

доктор педагогических наук, профессор
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко
г. Киев, бульвар Т. Шевченка, 14

ТАТЬЯНА ШОВКОВА

кандидат педагогических наук, ассистент
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко
г. Киев, бульвар Т. Шевченка, 14

КОММУНИКАТИВНО-СТРАТЕГИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ В КОНТЕКСТЕ РАЗРАБОТКИ СОДЕРЖАНИЯ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ ФИЛОЛОГОВ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА (НАЧАЛЬНЫЙ ЭТАП)

Обоснована необходимость в формировании умений применять коммуникативные стратегии в обучении студентов иностранному языку на начальном этапе, формировать стратегическую компетентность интегрировано с текстовой и коммуникативной. Проанализированы существующие взгляды на содержание и состав коммуникативно-стратегической компетентности, обоснованно авторский подход к ее пониманию: определена потребность в разграничении учебно-стратегической и коммуникативно-стратегической компетентности. Коммуникативно-стратегическая компетентность определена как система знаний, навыков и умений, способности и готовности использовать коммуникативные стратегии с целью достижения необходимого перлокутивного эффекта в процессе коммуникативного взаимодействия. Коммуникативно-техническую компетентность предложено рассматривать в соотношении с прагматикой речи (как способность пользоваться коммуникативными стратегиями и реализовать их с помощью системы тактик, вербальных, невербальных и паравербальных средств коммуникации). Обосновано, что на начальном этапе обучения немецкому языку студенты-филологи должны овладеть информативной стратегией в монологической речи (в пределах монолога-рассказы и монолога-описания), информативной, регулятивно-побудительной и конвенционной стратегиями в диалогической речи (в пределах диалога-расспроса, диалога-обмена мыслями, диалога-договоренности) и стратегиями интерпретации и понимания интенции собеседника, содержания, смысла высказывания (в аудировании и чтении: коммуникативные тактики чтения и аудирования соотносены с разновидностями этих видов речевой деятельности), группами тактик, вербальными, невербальными и паравербальными средствами имплементации этих стратегий.

Ключевые слова: коммуникативно-стратегическая компетентность, коммуникативные стратегии, тактики, иностранный язык, начальный этап.

VYACHESLAV SHOVKOVYI

Doctor of Pedagogy, professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv
14 Taras Schevchenko Boulevard, Kyiv

TETIANA SHOVKOVA

Phd of Pedagogy, assistant
Taras Shevchenko National University of Kyiv
14 Taras Schevchenko Boulevard, Kyiv

**COMMUNICATIVE-STRATEGIC COMPETENCE IN THE CONTEXT OF
TEACHING CONTENT DEVELOPMENT OF THE FUTURE GERMAN
LANGUAGE PHILOLOGISTS (INITIAL STAGE)**

The article substantiates the need for the formation of abilities to apply communication strategies in teaching foreign language students at an initial stage, to form strategic competence integrated with textual and communicative ones. A competent speaker must be able to choose the leading communicative strategy aimed at achieving a communicative goal (in productive speech) and adequate perception and interpretation of the communicative purpose (in speech reception). The existing views on the content and composition of communicative-strategic competence are analyzed, the author's approach to the understanding of this concept is substantiated: the need for the differentiation of educational-strategic and communicative-strategic competence is determined. Communicative and strategic competence is defined as a system of knowledge, skills and abilities, ability and willingness to use communication strategies in order to achieve the necessary perlocutive effect in the process of communicative interaction. The communicative-strategic competence is proposed to be considered in correlation with the pragmatics of speech (as the ability to use communicative strategies and implement them using a system of tactics, verbal, nonverbal and paraverbal communication means). It is substantiated that at the initial stage of studying the German language students of philology must master the informative strategy in monologue speech (within the monologue-narrative and monologue description), informative, regulative-inducing and conventional strategies in dialogical speech (in the framework of dialogue-questioning, dialogue-exchange of views, dialogue-agreement) and strategies for interpreting and understanding the intentions of the interlocutor, the content, the meaning of the statement (in listening and reading: communication tactics of reading and listening to co-authors is subjected to varieties of these types of speech activity), groups of tactics (communication tactics - messages, commentary, illustrations of tactics of language use, compensatory tactics - tactics of the selection of lexical and grammatical material, its previous repetition, the use of speech cliches, the use of fillers of silence, monitoring the success of oral utterance with the help of gestures, facial expressions, actions of the listener, paraphrase, the formation of derivative words, the use of internationalisms, the selection of synonymous lexical grammatical units; the use of nonverbal means - gestures, facial expressions, affective tactics - remission, anxiety reduction, breathing exercises, contrastive tactics - the choice of ways of communication, linguistic means, typical linguistic formulas, intonational patterns, rules of courtesy, inherent in a foreign language culture, the use of non-verbal means of communication specific to foreign language linguistic culture), verbal, non-verbal and paraverbal means of implementation of these strategies.

Keywords: *communicative-strategic competence, communicative strategies, tactics, foreign language, initial stage.*

Нині все більше зростає інтерес науковців до феномена стратегічної компетентності у лінгвістичній освіті студентської молоді. І це природно та закономірно, оскільки мовлення, позбавлене стратегічної маркованості, зводиться до звичайного моделювання текстів. Це не відповідає природі комунікації, що розглядається як «цілеспрямований процес інформаційного обміну між двома і більше сутностями за допомогою певної семіотичної системи» [6, с. 243]. Тому здатність здійснення комунікації можлива лише за умови володіння комунікантами сукупністю комунікативних стратегій, а також тактик, вербальних, паравербальних і невербальних засобів їх імплементації.

Проаналізувавши наукові праці, констатуємо, що в розробленні змісту, компонентного складу і методики формування стратегічної компетентності набуто чималого досвіду. Однак, попри значні здобутки, науковці досі не дійшли згоди у визначенні поняття «стратегічна компетентність», а відтак існують розбіжності щодо її змісту та компонентного складу. Недослідженим є також зміст стратегічної компетентності майбутніх філологів з німецької мови (як основного фаху). Потреба у вирішенні цих проблем й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Стратегічну компетентність вивчали чимало дослідників. Так, Р. Елліс, С. Мойранд, Ж. А. ван Ек, Г. Стерн та інші науковці визначають її як компенсаторну. Л. Бахман, Л. О. Карева, Е. Тароне вкладають у її зміст стратегії досягнення комунікативних цілей. Н. О. Баранова, В. В. Жура, Г. С. Кобишева стратегічну компетентність розглядають у контексті комунікативної діяльності й стають на позиції метакогнітивного сприйняття цього феномена. А. І. Забалуєва, Л. В. Крисак, Д. Г. Терещук та інші дослідники визначають стратегічну компетентність як навчальну.

Методика формування німецькомовної стратегічної компетентності була предметом дослідження Н. Марченко (стратегії читання іншомовних текстів у процесі підготовки майбутніх учителів німецької мови), О. Задорожної (формування в майбутніх лікарів німецькомовних комунікативних стратегій в рецептивних видах мовленнєвої діяльності), О. Сиси (навчання читання німецькомовних технічних текстів з використанням стратегій на основі самостійної навчально-

пізнавальної діяльності) й інших вчених. Попри певні здобутки у методиці формування іншомовної стратегічної компетентності, наразі не було ґрунтовного дослідження питання моделювання змісту стратегічної компетентності з німецької мови майбутніх філологів на початковому етапі навчання.

Мета статті – теоретично обґрунтувати зміст і склад комунікативно-стратегічної компетентності в контексті моделювання змісту навчання німецької мови майбутніх філологів в українських вишах.

Досягнення мети передбачає реалізацію таких завдань: проаналізувати існуючі погляди на зміст і склад комунікативно-стратегічної компетентності, обґрунтувати авторський підхід до розуміння цього поняття; окреслити зміст комунікативно-стратегічної компетентності з німецької мови студентів-філологів на початковому етапі навчання.

Вважаємо за потрібне розглядати навчально-стратегічну і комунікативно-стратегічну компетентності диференційовано одна від одної, оскільки навчання і комунікація за психологічною природою є різними процесами і не можуть інтегруватися в єдину сутність.

Багато науковців стратегічну компетентність ототожнюють з компенсаторною, визначаючи її як здатність мовця компенсувати недостатні мовні знання, мовленнєві навички та вміння, соціальний досвід спілкування (І. П. Дроздова, С. Мойранд, Ж. А. ван Ек, Г. Стерн, С. Ю. Ніколаєва, К. О. Лопатіна, Л. В. Яроцька й ін.). Дехто дотримується метакогнітивного підходу в розумінні цієї компетентності. Метакогнітивні стратегії наявні не лише під час засвоєння декларативних знань, а також регулюють процеси продукування і рецепіювання мовлення на всіх етапах комунікативного акту.

Оскільки поняття «стратегія» передбачає визначення мети, ходів (тактик), засобів імплементації та управління процесом їх застосування і реалізації, а також обов'язкового результату діяльності, вважаємо за доцільне компенсаторні явища розглядати як тактики, оскільки вони не можуть бути ні метою, ні результатом комунікативної діяльності, а є лише інструментом, одним з ходів реалізації спілкування, спрямованим на досягнення результату комунікації. Разом з компенсаторними розглядаємо як тактики контрастивні та афективні елементи (їх деякі науковці визначають як стратегії). Вважаємо за потрібне відмовитися від вживання поняття «метакогнітивні стратегії», а оперувати поняттям «метакогнітивні процеси», оскільки цілепокладання, планування, прогнозування, регулювання, рефлексія є інтелектуальними процесами, які забезпечують процес імплементації певної стратегії.

У зв'язку з цим комунікативно-стратегічну компетентність пропонуємо розуміти як систему знань, навичок та вмінь, здатності і готовності використовувати комунікативні стратегії з метою досягнення необхідного перлокутивного ефекту в процесі комунікативної взаємодії. Компетентний мовець повинен вміти обирати провідну комунікативну стратегію, спрямовану на досягнення комунікативної мети (в продуктивному мовленні), адекватного сприйняття та інтерпретації комунікативної мети (в рецептивному мовленні), користуватися певними взаємопов'язаними та взаємозумовленими тактиками, репрезентованими вербальними, паравербальними і невербальними засобами комунікації, вміти ставити мету, планувати, регулювати й оцінювати наслідки комунікації.

З урахуванням такого розуміння комунікативно-стратегічної компетентності визначаємо її компонентний склад: комунікативні стратегії, комунікативні тактики, тактики використання мови, компенсаторні, афективні, контрастивні, вербальні засоби, невербальні засоби, паравербальні засоби – цілепокладання, планування, прогнозування, регулювання, рефлексія (рис. 1).

Рис. 1. Компонентний склад комунікативно-стратегічної компетентності

Комунікативні тактики визначаються як підпорядковані комунікативній стратегії способи реалізації інтенційної програми дискурсу [6, с. 239–240].

Тактики використання мови у різних видах мовленнєвої діяльності трактуються як способи використання мовних одиниць у реалізації комунікативної стратегії та комунікативних тактик під час «мовленнєвого породження та мовленнєвого відтворення», під час «мовосприйняття» та під час інтеракції [2, с. 191; 3, с. 128].

Компенсаторні тактики розглядаються як способи подолання недостатніх мовних знань та мовленнєвих навичок і вмінь для досягнення комунікативних цілей [10, с. 89; 11, с. 30].

Афективні тактики є способами емоційного регулювання комунікативної взаємодії (саморегулювання та емоційної налаштованості співрозмовника) з метою успішної її реалізації і досягнення оптимального перлокутивного ефекту.

Контрастивні тактики визначаються як способи дотримання елементів комунікативного стилю в рідній та іноземній лінгвокультурах з метою забезпечення ефективності комунікативного процесу та його результату [7, с. 14–15].

Формування стратегічної компетентності необхідно розпочинати з першого року навчання у вишій студентів-філологів німецької мови. Проаналізувавши найбільш поширені комунікативні стратегії [1; 3; 7; 8; 10; 11], вважаємо доцільним на початковому рівні навчання (A1–A2) студентів німецької мови інтегрувати процес формування умінь конструювання текстів з уміннями застосовувати комунікативні стратегії в мовленні. Зважаючи на тактичні, вербальні, невербальні, паравербальні особливості різних типів стратегій, робимо висновок про можливість навчання на I курсі стратегій інформування, регулятивно-спонукальної та конвенційної.

Стратегія інформування передбачає надання інформації співрозмовнику й охоплює об'єктивне та суб'єктивне інформування. Перше з них передбачає повідомлення інформації без вираженої авторської позиції. Натомість суб'єктивне інформування містить експліцитну авторську позицію. Студентів I курсу треба навчати обох стратегій, причому розпочинаючи зі стратегії об'єктивного інформування.

Стратегію інформування необхідно формувати в монологічному мовленні у межах двох функціональних типів мовлення: розповіді та опису.

Монолог-розповідь передбачає зображення предмета мовлення в зміні як послідовність певних подій або дій, має початок подій (зав'язка), розвиток подій, кінець подій (розв'язка). Монолог-розповідь охоплює сюжетну розповідь, доповнення у вигляді коментарів, пояснень, оцінок, авторських пояснень, висновки. У монологі-розповіді мовець говорить в хронологічному порядку, дія розвивається динамічно і належить до плану минулого [9, с. 14].

Монолог-опис є моделлю монологічного повідомлення у вигляді перелічення одночасних чи постійних ознак предмета. Мета такого монологу – інформування про ознаки об'єкта повідомлення: кількісні, якісні, структурні, функціональні. Композиція монологу-опису передбачає відносно вільний порядок викладення інформації.

Стратегію інформування визначають доміантною в монологічному мовленні студентів, які володіють іноземною мовою на рівні A1–A2. У контексті цієї стратегії студенти повинні опанувати комунікативними тактиками повідомлення, коментування, ілюстрування [8]. Тактика повідомлення охоплює виклад інформації в певній хронологічній та логічній послідовності в межах розповіді чи опису. Тактика коментування передбачає пояснення, роз'яснення, авторську інтерпретацію певних процесів, понять, явищ. Тактика ілюстрування спрямована на використання невербальних засобів при виголошенні монологу (за умови недостатності чи відсутності вербальних засобів).

Разом з комунікативними тактиками майбутні філологи повинні оволодіти тактиками використання мови. У визначенні цих тактик ми спираємося на твердження І. П. Задорожної, яка, використавши положення «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти» й оригінальні погляди І. П. Дроздової, виокремлює: стратегії відбору лексичного і граматичного матеріалу та його попереднє повторення; мовленнєві кліше; заповнювачі мовчання [3, с. 128]. Авторка дотримується плюралістичного підходу в розумінні стратегічної компетентності, що охоплює навчальні стратегії (метакогнітивні, когнітивні), стратегії використання іноземної мови у різних видах мовленнєвої діяльності, комунікативні стратегії (компенсаторні, соціальні, афективні). Ми ж, розмежовуючи навчально-стратегічну і комунікативно-стратегічну компетентності, вважаємо, що деякі стратегії, які визначає дослідниця, набувають статусу тактик.

Діалогічне мовлення є невід'ємним компонентом навчання іноземної мови майбутніх філологів. У межах рівнів А1 та А2 студенти мають оволодіти уміннями складати діалог-розпитування, діалог-обмін думками, діалог-домовленість.

Діалог-розпитування не є структурно складним і має невелику комунікативну різноманітність реплік: він складається переважно із запитань і повідомлень, які реалізуються в логічній послідовності та об'єднані вирішенням конкретної проблеми. Діалог-обмін думками складніший за будовою, його метою є викладення власного бачення предмета, події, явища, коли співрозмовники висловлюють свою думку, погоджуючись з поглядом партнера або спростовуючи його [5, с. 153–155]. Метою діалогу-домовленості є звернутися з проханням, висловити готовність чи відмову його виконувати, висловити пропозицію, запрошення, згоду, домовленість про певні дії.

Враховуючи характеристики вказаних діалогів, існуючі класифікації функцій мовлення, вважаємо, що студенти-філологи на початковому рівні навчання німецької мови повинні опанувати наступними функціями діалогічного мовлення: інформативною (обмін інформацією), перцептивною (сприйняття та розуміння партнерами один одного), інтерактивною (реалізація рольової взаємодії), спонукальною (спонукання співрозмовника до певних дій), координаційною (взаємне орієнтування та узгодження дій). Відповідно майбутні філологи мають оволодіти інформативною, регулятивно-спонукальною та конвенційною стратегіями.

Інформативна стратегія діалогічного мовлення реалізується в межах діалогу-розпитування і діалогу-обміну думками, інтегрується з інформативною та перцептивною функціями діалогу, а також реалізується за допомогою комунікативних тактик запитування, повідомлення, коментування. Тактика запитування передбачає правильне, чітке і зрозуміле формулювання запитань, щоб отримати на них адекватну відповідь. Тактика повідомлення передбачає виклад інформації відповідно до поставленого запитання в межах ситуації розпитування та обміну думками. Тактика коментування властива більше для діалогу-обміну думками й охоплює ходи, спрямовані на роз'яснення, тлумачення, висловлення свого бачення на певну проблему.

Регулятивно-спонукальна стратегія діалогічного мовлення передбачає спонукання співрозмовника до певних дій та інтегрується з інформативною, спонукальною, інтерактивною, координаційною функціями діалогічного мовлення. Серед тактик регулятивно-спонукальної стратегії виокремлюємо насамперед пояснення, рекомендацію, пораду, прямий наказ, прохання. Тактика пояснення передбачає належне інформування співрозмовника, яке має спонукати його до певних дій. Тактики рекомендації, поради, прямого наказу та прохання мають характер прямого чи непрямого спонукання до дії, спрямовані на перлокутивний ефект дії. Студенти повинні навчитися використовувати вербальні засоби імплементації означених тактик.

Конвенційна стратегія діалогічного мовлення передбачає перлокутивний ефект домовленості (в діалозі домовленості), інтегрується з інформативною, перцептивною, інтерактивною, спонукальною, координаційною функціями діалогічного мовлення, а також охоплює комунікативні тактики звернення з проханням, висловлення готовності (чи відмови) його виконувати, висловлення пропозиції (згода/незгода з пропозицією), запрошення до взаємодії, висловлення згоди чи незгоди до взаємних дій, запиту додаткової інформації, ухилення від подальшої розмови, домовленості про певні дії.

У процесі навчання діалогічного мовлення разом із комунікативними тактиками студенти мають оволодіти тактиками використання мови, до яких відносяться тактики відбору лексичного і граматичного матеріалу, його попереднє повторення; використання мовленнєвих кліше; уточнення комунікативного наміру, моніторинг успішності усного висловлювання за допомогою жестів, міміки, дій слухача, звертання до співрозмовника за допомогою; використання мовних засобів для починання, продовження, завершення розмови; моніторинг успішності взаємодії; використання заповнювачів мовчання [3, с. 129]. Вказані тактики спрямовані на реалізацію комунікативних стратегій у межах діалогічного мовлення, яке за своїми якісними характеристиками відповідає рівням А1–А2 згідно з «Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти».

Для здійснення монологічного та діалогічного мовлення студентам необхідно навчитися користуватися компенсаторними тактиками перефразування, створення похідних слів, використання інтернаціоналізмів, добору синонімічних лексичних і граматичних одиниць; використання невербальних засобів – жестів, міміки тощо; афективними тактиками самозаохочення, зниження тривожності, дихальної гімнастики; контрастивними тактиками –

вибору манери спілкування, мовних засобів, типових мовних формул, інтонаційних зразків, правил ввічливості, властивих іншомовній культурі, використання невербальних засобів комунікації, специфічних для іншомовної лінгвокультури.

Рецепція мовлення зводиться до стратегії інтерпретації та розуміння інтенції співрозмовника, змісту, смислу висловлення.

Власне комунікативні тактики читання та аудіювання співвідносимо з різновидами цих видів мовленнєвої діяльності. Нині методисти визначають ознайомлювальне аудіювання/читання (з розумінням основного змісту), пошукове аудіювання/читання (з метою пошуку необхідної інформації), аудіювання/читання з повним розумінням тексту.

Ознайомлювальне аудіювання/читання охоплює комунікативні тактики прогнозування змісту тексту та його ключової теми за назвою, визначення смислових частин тексту і зв'язків між ними, визначення основної думки та змістової лінії повідомлення, вибір головної інформації та ігнорування другорядної інформації (для читання – прогнозування змісту тексту за ключовими словами, анотацією, окремими композиційними частинами). Серед комунікативних тактик пошукового аудіювання/читання виокремлюємо тактики встановлення змісту окремих частин за ключовими словами, комбінування інформаційних одиниць у блоки, вибір потрібної інформації та ігнорування непотрібної. До комунікативних тактик аудіювання/читання з повним розумінням тексту відносимо тактику зіставлення здобутої інформації зі своїм власним досвідом, тактику регресії (повторного звернення до тексту з метою його повного розуміння), тактику надання змісту і смислу повідомленню відповідно до контексту.

Для здійснення читання та аудіювання німецькою мовою студенти на початковому етапі навчання повинні застосовувати тактики використання мови, якими є тактики активізації лінгвосоціокультурних і лінгвістичних знань; ідентифікації отриманої лінгвістичної та екстралінгвістичної інформації; пошуку контекстуальних і внутрішньомовних опор [3, с. 130]. Окрім них, студенти мають засвоїти контрастивні тактики: використання контрастів рідної та іноземної мов для глибшого розуміння мовлення, епідигматичного аналізу лексичних одиниць, тактики орієнтування на стиль, жанр тексту під час інтерпретації семантики лексичних одиниць.

Отже, на початковому етапі навчання німецької мови студенти-філологи повинні опанувати інформативною стратегією в монологічному мовленні (у межах монологу-розповіді та монологу-опису), інформативною, регулятивно-спонукальною та конвенційною стратегіями в діалогічному мовленні (у межах діалогу-розпитування, діалогу-обміну думками, діалого-домовленості), стратегіями інтерпретації та розуміння інтенції співрозмовника, змісту, смислу висловлювання (у рецептивному мовленні), групами тактик, вербальними, невербальними та паравербальними засобами імплементації цих стратегій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беспалова С. В. Специфика интерактивных и аффективных стратегий в обучении диалогическому дискурсу на иностранном языке (немецкий язык, языковой вуз) / С. В. Беспалова // Вестник Мордовского университета. Серия «Гуманитарные науки». – 2008. – № 3. – С. 185–190. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/spetsifika-interaktivnyh-i-afektivnyh-strategiy-v-obuchenii-dialogicheskomu-diskursu-na-inostrannom-yazyke-nemetskiy-yazyk-yazykovoy>.
2. Дроздова І. П. Стратегії оволодіння мовою як запорука успішного навчання професійного мовлення / І. П. Дроздова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2009. – № 1. – С. 186–193.
3. Задорожна І. П. Структура та зміст навчально-стратегічної компетентності майбутніх учителів англійської мови / І. П. Задорожна // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки. – 2013. – Вип. 22. – С. 125–133.
4. Кирилова Е. М. Обучение устной иноязычной коммуникативной компетенции на основе формирования когнитивных стратегий / Е. М. Кирилова // Известия РГПУ им. А. И. Герцена. – 2007. – № 32. – С. 299–305. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/obuchenie-ustnoy-inoazychnoy-kommunikativnoy-kompetentsii-na-osnove-formirovaniya-kognitivnyh-strategiy>.
5. Основы методики преподавания иностранных языков: учебник для ин-тов и фак-тов иностр. языков / И. М. Берман, В. А. Бухбиндер, В. М. Плахотник; под ред. В. А. Бухбиндера, В. Штрауса. – К.: Вища школа, 1986. – 335 с.

ЛІНГВОДИДАКТИКА

6. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: Термінологічна енциклопедія / О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К., 2006. – 716 с.
7. Скурихин Н. А. Методика формирования стратегий коммуникативного стиля в обучении английскому языку студентов вуза: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Н. А. Скурихин. – Нижний Новгород, 2012. – 173 с.
8. Терещук Д. Г. Формування у студентів філологічних спеціальностей іншомовних комунікативних стратегій з використанням мовленнєвих симуляцій: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Д. Г. Терещук. – К., 2013. – 20 с.
9. Фроликова Е. Ю. Методика обучения студентов монологическому высказыванию на основе рефлексии: начальный этап, языковой вуз: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Е. Ю. Фроликова. – М., 2014. – 214 с.
10. Ek J. A. van. Threshold Level Cambridge / J. A. van Ek, J. L. M. Trim. – Great Britain: CUP, 1992. – 104 p.
11. Moirand S. Enseigner à communiquer en langue étrangère / S. Moirand. – Paris: Hachette, 1990. – 214 p.

REFERENCES

1. Bespalova S. V. Spetsifika interaktivnykh i affektivnykh strategiy v obuchenii dialogicheskomu diskursu na inostrannom yazyke (nemetskiy yazyk, yazykovoy vuz) / S. V. Bespalova // Vestnik Mordovskogo universiteta. – 2008. – № 3. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/spetsifika-interaktivnyh-i-affektivnyh-strategiy-v-obuchenii-dialogicheskomu-diskursu-na-inostrannom-yazyke-nemetskiy-yazyk-yazykovoy>.
2. Drozdova Í. P. Strategii ovolodínniya movoyu yak zaporuka uspíshnogo navchannya profesíynogo movlennya / Í. P. Drozdova // Pedagogíchni nauki: teoriya, ístoríya, innovatsíyni tekhnologíi. – 2009. – № 1. – S. 186–193.
3. Zadorozhna I. P. Struktura ta зміст navchalno-strategíchnoi kompetentnosti maybutnikh uchiteliv anglíyskoi movi / I. P. Zadorozhna // Vikladannya mov u vishchikh navchal'nikh zakladakh osvítii na suchasnomu yetapí. Mízhpredmetní zvyazki. Naukoví doslídzhennya. Dosвід. Poshuki . – 2013. – Vip. 22. – S. 125–133.
4. Kirilova Ye. M. Obucheniye ustnoy inoyazychnoy kommunikativnoy kompetentsii na osnove formirovaniya kognitivnykh strategiy / Ye. M. Kirilova // Izvestiya RGPU im. A. I. Gertsena. – 2007. № 32. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/obuchenie-ustnoy-inoyazychnoy-kommunikativnoy-kompetentsii-na-osnove-formirovaniya-kognitivnyh-strategiy> (data obrashcheniya: 18.10.2017).
5. Krisak L. V. Metodika navchannya maybutnikh líkariv zagal'noi praktiki anglomovnogo profesíyno-oríntovanogo díalogíchnogo movlennya: dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 / L. V. Krisak. – К., 2016. – 285 s.
6. Selivanova O. Suchasna língvístika: Termínologíchna yentsiklopediya / O. Selivanova. – Poltava: Dovkíllya-K., 2006. – 716 s.
7. Skurikhin N. A. Metodika formirovaniya strategiy kommunikativnogo stilya v obuchenii angliyskomu yazyku studentov vuza: diss. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 / N. A. Skurikhin. – Nizhniy Novgorod, 2012. – 173 s.
8. Tereshchuk D. G. Formuvannya u studentiv filologíchnikh spetsial'nostey ínshomovnikh komunikativnikh strategiy z vikoristannyam movlennévikh simulyatsiy: avtoref. dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 / D. G. Tereshchuk. – К., 2013. – 20 с.
9. Frolikova Ye. Yu. Metodika obucheniya studentov monologicheskomu vyskazyvaniyu na osnove refleksii: nachalnyy etap, yazykovoy vuz: diss. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 / Ye. Yu. Frolikova. – М., 2014. – 214 s.
10. Ek J. A. van. Threshold Level Cambridge Great Britain: CUP, 1992, 104 p.
11. Moirand S. Enseigner à communiquer en langue étrangère. Paris: Hachette, 1990, 214 p.

Стаття надійшла в редакцію 01.06.2018 р.

УДК 378.147=111

DOI 10.25128/2415-3605.18.2.12

ГАННА БОРЕЦЬКА

ORCID 0000-0002-7052-9191

hanna.boretska@gmail.com

кандидат педагогічних наук, доцент

Київський національний лінгвістичний університет

м. Київ, вул. Велика Васильківська, 73